U prošloj 2004. godini nije se promjenila ekonomska politika, kao što je bilo najavljivano od strane HDZ-a prilikom predizborne kampanje za parlamentrane izvore. Drugim riječima, izbornih obećanja nije se ostvarilo gotovo ništa. Ipak, još uvijek postoji vjera djela građana da će se dogoditi «svekoliki» boljitak zahvaljujući, prvenstveno, oratorskim sposobnostima predsjednika Vlade gospodina Sanadera. Odista nije bilo lako «progutati gorke pilule» predsjedniku Sanaderu kao što su: dug penzionerima, smanjenje porezne stope PDV-a i, posebno, neprekinuti suradnju s MMF-om koja je bila tako odlučno najavljivana. Otvaranje nekih grijeha prethodne Vlade bila je dobra i dostatna kamuflaža da se stvari lakše «provare». Sve je dodatno ukrašeno optimističkim porukama, pri čemu je određenje datuma početka pregovora o punopravnom članstvu Hrvatske s Europskom unijom bila «točka na i». Mora se priznati da perdsjednik Sanader odlično medijski interpretira svoje uspjehe i «uspjehe» te «razvodnjava» svoje očite neuspjehe. Nema što – sposoban plitičar. To svakako potvrđuju i nerijetki «izleti» njegovih najbližih suradnika koje on vrlo uspješno relativizira i marginalizira.

Presjednička kampanja svodila se na ustaljene i već viđene dobitne kombinacije. Obećanja nisu manjkala iako se pritom nisu iznosili argumenti kako će se obećano i ostvariti. Iako mandat i inaguracija starog-novog predsjednika još nije obavljena sve što je obećano je već zaboravljeno.

Privredna se je aktivnost u trećem kvartalu usporila. Zaposlenih je manje od 1,4 milijuna dok je aktivnog stanovništva više od 1,7 milijuna. Više od 300 tisuća građana Hrvatske je nezaposleno. Pridodamo li ovom više od milijun umirovljenika i stotinjak tisuća zaposlenih ali koji redovito ne primaju plaću može se reći da sivilo i teški tamni (zabrinjavajući) oblaci ne napušta tržište rada.

Proračun će i u ovoj godini ostvariti deficit baš onako kako nam je to «sugerirao» MMF a mi smo to odlučno prihvatili. Pri tome se nećemo više, kao prijašnjih godina, zaduživati u inozemstvu već će država svoje deficite pokrivati na domaćem financijskom tržištu, jer smo mi tako «odlučili» a MMF se složio.

Tečaj kune ostaje cilj kao i stabilnost cijena. Upravo aprecijacija kune postaje i ostaje glavni instrument kojim se cijene stabiliziraju. Naime, uvoz u uvjetima aprecijacije kune dodatno sitmulira povećanje uvoza što mjenja strukturu raspoloživog bruto proizvoda a što se reflektira na subvencioniranje indeksa rasta cijena. Pri tome država naplaćuje porez na dodanu vrijednost što povećava porezne prihode i «lakše se diše». I što je uvoz veći i što je aprecijacija kune veća to je lakše stabilizirati cjene.

Deficit robne razmjene s inozemstvom i 2004. godine će, usprkos pričama o dinamiziranju izvoza, završiti sa gotovo 8 milijardi dolara (pokrivenost manja od 50% - sic!) deficita trgovačke bilance. Pretpostavimo li da će domaći bruto proizvod iznositi oko 30 milijardi dolara (u cjenama iz 2003. godine) jasno je da ćemo potrošiti gotovo za četvrtinu više roba i usluga nego što smo proizveli. Otuda neekonomisti i imaju privid da stvari nisu tako loše kako to sugeriraju neki ekonomisti (čitaj: katastrofičari). Kada imate mogućnost nekontroliranog deficita robne razmjene

uz apreciranu nacionalnu valutu tada nikakva kreditna i monetarna ekspanzija neće otvoriti inflacijsku spiralu.

Upravo je to slučaj Hrvatske. Nitko razuman neće reći da je od 1994. godine bila restriktivna mnoetarno-kreditna politka. Ovo nikako ne znači da nije bilo ekcesa razne vrste od strane monetarno-kreditne politike. Dapače ekcesima se nije štedilo i nije slučajno da MMF nema primjedbi na rad centralne banke od 1994. godine, dakle Stbilizacijskog programa iz listopada 1993. godine. Što više, ekspanzivna monetarno-kreditna politika je samo «doljevala ulje na vatru» jer je potražnja neprestano rasla zbog rasta novčane mase i, naročito, rasta novih kredita. Ono što je bitno identificirati krediti nisu usmjeravani u proizvodnju nego u potrošnju što se lijepo vidi iz dinamike rasta kredita stanovništvu. Sve je divno i krasno dok se možete zaduživati. Narod je živio – i živi - iznad svojih mogućnosti a problem cijene te i takve politike ostavljen je budućim vladama (čitaj: generacijama).

Pod pretpostavkom da se neće više povećavati inozemni dug, što je krajnje nerealno, u 2005., 2006. i 2007. godini anuiteti iznose: 4,3; 4,4 i 3,5 milijardi američkih dolara respektivno. Ovo, nadalje znači, da će na strani ponude figurirati devizne rezerve poslovnih banaka i centralne banke dok će se na strani potražnje, pored navedenih anuiteta, dodatno pojaviti i deficiti razmjene s inozemstvom u dijelu roba i usluga. I dosadašnja zvanična priča o ravnotežnom tečaju (radi se o parcijalnoj ravnoteži – što zapravo, iako je interpretirano, nije argument) dobija suprotna kretanja: dok smo se zaduživali u inozemstvu bila je velika ponuda deviza; sada kada su te mogućnosti smanjene povećava se potražnja za devizama i fiksni tečaj dolazi pod znak pitanja. Stvari se naprosto kompliciraju.

Da pojasnim. Centralna je banka, odnosno protagonisti fiksnog tečaja, isticala kako je tečaj rezultat ponude i potražnje; nisu rekli, a trebali su, da se radi o parcijalnoj ravnoteži. Sada kada su se stvari izmjenile prvo je na udar došao deficit konsolidirane države a potom će cijenu platiti svi ostali sektori. Za očekivati je da će sektor stanovništvo platiti najveću cijenu. Prvo, zato jer ograničenje proračuna znači smanjenje socijlanih prava koja se već događaju i, drugo, smanjenje realnih plaća koje tek predstoji.

Valja zapamtiti da je anuitet za otplatnu dugova prema inozemstvu dvostruko veći od prirasta temeljem stope rasta koja će se, ako Bog da, ostvariti u 2005. godini, što znači da ćemo biti siromašniji u ovoj u odnosu na prethodnu godinu.

.....

Što je moguće očekivati u ovoj godini?

Scenarij optimiste bi glasio ništa se neće promjeniti pa ćemo i 2005. godinu izdržati kao što smo to i prethodnih desetak godina - od Antiinflacijskog programa iz 1993. godine do danas. Bože moj, potrudit ćemo se da prodamo što je više moguće nacionalnog bogatstva pa ćemo već nekako «skrpati kraj s krajem» ili možda čak živiti i bolje nego što smo to živili 2004. godine. Pri tom, molimo Boga da nam ne podbaci turistička sezona. Tada bi stvari bile zabrinjavajuće; posebno, ukoliko ne budemo učinkoviti glede rasprodaje obiteljskog srebra.

Realista bi rekao da je nemoguće posložiti makrovarijable a da ne dođe do bitnog pogoršanja «krvne» slike hrvatskog gospodarstva. Realista bi identificirao i nedopustivo stanje u zdravstvu, obrazovanju, policiji, i tako dalje, gdje se godinama nije sustavno restrukturiralo i investiralo. Naime, složio bi se realista sa stavom MMF-a kada je nedavno njegov visoki dužnosnik rekao da je hrvatsko zdravstvo bolesno. Druga je priča, branio bi se realista sa nacionalnim dostojanstvom, da nam je izjava predstavnika MMF-a «parala uši» jer bi izjavu interpretirao kao «mjenšanje u unutrašnje stvari». Ono što predstavnik MMF-a nije rekao, a realista zna, je činjenica da su i ostali sekatori jednako u bolesnom stanju. Realista bi, nadalje, zbrojio 27 milijardi dolara inozemnog duga + 10 milijardi dolara izravnih investicija + 14 milijardi dolara hrvatske štednje građana u «domaćim bankama» i ustanovio da je to gotovo 50 milijardi dolara a da su devizne rezerve svega devet milijardi dolara i da nije realno očekivati da će priliv po osnovu rasprodaje nacionalnog bogatstva nadoknaditi potražnju za deviznim sredstvima. Realista bi se zamislio i razmišljao kako servisirati 50 milijardi dolara i, imajući u vidu da servisiranje iznosi najmanje 3 milijarde dolara, zahtjevao bi od Vlade i guvernera centralne banke da tom pitanju posvete posebnu pažnju, te da donesu hitno mjere kako bi se održala, u najvećoj mogućoj mjeri, postojeća potrošnja i uredno servisirale devizne obveze. Realista to ne bi skrivao građanima već bi na toj osnovi tražio podršku građana da se problemi počnu rješavati. Realista bi inzistirao na koncepciji i stategiji razvoja u većoj mjeri nego što je to aktivnost glede punopravnog članstva u Europskoj uniji.

Pesimista bi dao ostavku i zapalio svjeću na Kamenitim vratima, te molio Boga da nam oprosti grijehe naše iako ni sam nije siguran da smo to zaslužili. Razloge za to vidi u činjenici da je kronični deficit platne bilnce, proračuna i sve većeg zaduživanja stanovništva promatrano, grosso modo, problem koji jasno ukazuje da svi sektori: država, privreda i stanovništvo žive iznad svojih mogućnosti. Ukoliko se država bude zaduživala u zemlji (kako to sugerira MMF) za očekivati je da će se smanjiti, u uvjetima tvrdog bužetskog ograničenja, uvoz što će rezultirati smanjenjem finalne potrošnje, posebno, stanovništva a što će, temeljem konkurentne inferiornosti domaćeg sektora, rezultirati dodatnim usporavanjem privredne aktivnosti. Ukoliko centralna banka ne bi pratila restrikcije realnog sektora imamo sve preduvjete da se pokrene inflacijska spirala. Upravo deficiti (čitaj: negativna štednja) i mogućnost njihvog pokrivanja rasprodajom i zaduživanjem u inozemstvu temeljni su čimbenik zašto drama hrvatskog gospodarstva nije «isplivala». Na kraju bi pesimista ponovio činjenicu nad kojom se ne zabrinjavaju da više nitko neće funkciju ministra zdravstva ne zato što takva funkcija ne godi egu već zato jer su problemi dramatičnih gabarita. Zdravstvo je, ustvrdio bi pesimista, samo početak jedne gorke priče.